

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Inicjatywa na rzecz zrównoważonego rozwoju niebieskiej gospodarki w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego”

[COM(2017) 183]

(2018/C 129/14)

Sprawozdawca: **Dimitris DIMITRIADIS**

Wniosek o konsultację	Komisja, 31.5.2017
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	REX
Data przyjęcia przez sekcję	7.11.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	6.12.2017
Sesja plenarna nr	530
Wynik głosowania	159/1/1
(za / przeciw / wstrzymało się)	

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Zrównoważony pod względem społecznym i środowiskowym rozwój basenów mórz i obszarów przybrzeżnych, który przeciwdziałałby istniejącym dysproporcjom oraz zapewniał ochronę różnorodności kulturowej i biologicznej, jest sprawą najwyższej wagi. Ponadto jest to jeden z najbardziej uprzywilejowanych obszarów dla ustanawiania programów współpracy transgranicznej, zarówno wewnątrz UE, jak i poza jej terytorium. W tym względzie EKES w pełni popiera konkretną inicjatywę na rzecz zrównoważonego rozwoju niebieskiej gospodarki w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego oraz wzywa instytucje Unii Europejskiej do zakończenia cyklu konsultacji i utworzenia właściwej grupy zadaniowej.

1.2. EKES uważa, że powodzenie tej inicjatywy zależy od dobrej komunikacji i odpowiedniego klimatu współpracy między zaangażowanymi państwami, a także między instytucjami Unii Europejskiej. Unia dla Śródziemnomorza zachęcana jest do odgrywania ważnej roli w skutecznym łączeniu wszystkich zaangażowanych stron.

1.3. EKES dostrzega potrzebę rozszerzenia zakresu inicjatywy w trzech aspektach:

1.3.1. Oprócz wybranych obszarów działania w ramach tej konkretnej inicjatywy – 1) bezpieczniejsza i lepiej chroniona przestrzeń morską; 2) inteligentna i odporna niebieska gospodarka oraz skupienie się na rozwoju umiejętności, badaniach naukowych i innowacjach; 3) lepsze zarządzanie morzem – EKES sugeruje dalsze poszerzenie tematyczne zakresu inicjatywy w obszarze różnorodności biologicznej i środków ochrony oraz komunikacji międzykulturowej, a także przyjęcie bardziej konkretnej strategii na rzecz wsparcia działań produkcyjnych na małą i bardzo małą skalę.

1.3.2. Ponadto EKES uważa, że bardzo duże znaczenie ma włączenie stopniowej ewolucji systemów kształcenia zawodowego i akademickiego oraz transgranicznej współpracy między nimi do zakresu inicjatywy, jako horyzontalnego obszaru interwencji zwiększającego skuteczność innych dziedzin niebieskiej gospodarki. W tym względzie należy przyjąć podejście oparte na strategii makroregionalnej.

1.3.3. Bezpieczeństwo na morzu i bezpieczeństwo transportu morskiego, zagadnienie ochrony, zrównoważony rozwój gospodarczy oraz ochrona kultury i środowiska nie zostaną skutecznie uwzględnione w perspektywie długoterminowej, jeśli pominie się fakt, iż region śródziemnomorski stanowi jedność z historycznego, gospodarczego i środowiskowego punktu widzenia ⁽¹⁾. W związku z tym, chociaż zwiększone napięcia geopolityczne i zaostrenie konfliktów we wschodniej

⁽¹⁾ W niedawno opublikowanym sprawozdaniu WWF – „Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future” [Ożywienie gospodarki Morza Śródziemnego – działania na rzecz zrównoważonej przyszłości] – autorzy po pierwsze argumentują za koniecznością całościowego podejścia, a po drugie przytaczają fakt, że „Morze Śródziemne przyczynia się w znacznym stopniu do wzrostu PKB, a jego zasoby naturalne są ogromnym atutem dla niebieskiej gospodarki, nie tylko w regionie, lecz także na całym świecie”.
(Zob. s. 7 sprawozdania, http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf).

części basenu morza wyjaśniają, dlaczego inicjatywa jest wszczynana w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego, należy ją traktować jako projekt pilotażowy mogący zapewnić użyteczne doświadczenia i najlepsze praktyki, który ma zostać przekształcony w całościowe podejście do regionu śródziemnomorskiego (zob. także pkt 3.3, 3.4 i 3.5).

1.4. EKES przewiduje, że powodzenie inicjatywy zależy od wysokiego stopnia transgranicznej i międzysektorowej koordynacji. Polityka i programy na rzecz regionu śródziemnomorskiego wdrażane w okresie ostatnich dwudziestu lat przyniosły niezadowalające wyniki i skutkowały niewykorzystaniem ogromnych kwot środków finansowych ze względu na różne stanowiska i brak skutecznej koordynacji między instytucjami wspólnotowymi a administracjami publicznymi w państwach regionu śródziemnomorskiego niebędących członkami UE, a także z uwagi na to, że w niektórych przypadkach biurokracja ukrywająca się pod pozorem przejrzystości tworzyła nadmierne przeszkody dla korzystania z istniejących funduszy. Sugeruje to potrzebę realizacji projektu cząstkowego dotyczącego pomocy technicznej, który obejmowałby takie elementy, jak:

1.4.1. Dogłębna analiza porównawcza, która będzie określać nakładające się obszary w ogromie istniejących inicjatyw o podobnym, jeśli nie identycznym, przedmiocie zainteresowania (zob. pkt 3.9 i 3.10), w celu zaoszczędzenia zasobów i wzmocnienia końcowych wyników. EKES podkreśla, że jeśli nie zostaną jasno zdefiniowane średnio- i długoterminowe cele lub nie zostaną szczegółowo zdefiniowane kompetencje uczestniczących organów i instytucji, może dojść do opóźnienia, a nawet anulowania wdrażania inicjatywy.

1.4.2. Centralny plan operacyjny, który będzie określać kompetencje grupy zadaniowej ds. niebieskiej gospodarki, poszczególne instrumenty organizacyjne i administracyjne, wyraźnie wyodrębnione role zaangażowanych instytucji regionalnych, krajowych i międzynarodowych, a także odpowiednio szczegółowy harmonogram (zob. także pkt 4.5 i 4.6). Biorąc pod uwagę, że instytucje badawcze będą odgrywać istotną rolę, autorzy tego centralnego planu powinni także uwzględnić regionalną heterogeniczność pod względem istnienia kompetentnego sektora badań i rozwoju posiadającego bogate doświadczenia, a także wszelkie istniejące przykłady udanej współpracy w obszarze badań i rozwoju na obydwu wybrzeżach Morza Śródziemnego.

1.4.3. Planowanie i wdrażanie wystarczająco daleko siężnej strategii komunikacyjnej, która upowszechni treść inicjatywy na rzecz niebieskiej gospodarki oraz wynikających z niej możliwości i perspektyw w celu (i) zarejestrowania wszystkich instytucji i zainteresowanych stron, które mogą być włączone w strategię lub na które może ona mieć wpływ, w szczególności na szczeblu regionalnym i lokalnym; oraz (ii) rozpowszechniania wśród nich odpowiednich informacji.

1.5. Na podstawie powyższych zaleceń ogólnych formułuje się następujące szczegółowe wnioski i propozycje:

1.5.1. EKES zgadza się, że aby odnieść sukces w walce z przestępczością i terroryzmem, istnieje potrzeba skutecznego tworzenia sieci kontaktów między organami odpowiedzialnymi za granice lądowe i morskie na obydwu wybrzeżach, a także systematycznej wymiany i analizy danych w ścisłej współpracy z Frontexem i innymi globalnymi, transnarodowymi instytucjami takimi jak Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO).

1.5.2. Niemniej biorąc pod uwagę tworzenie sieci współpracy lądowych służb straży granicznej i morskiej straży przybrzeżnej, EKES pragnie zwrócić szczególną uwagę na zasady dobrej administracji i potrzebę dokładnego uwzględniania praw człowieka, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych (zob. również pkt 4.1).

1.5.3. Aby zapewnić skuteczne planowanie przestrzenne i zarządzanie strefą przybrzeżną należy przyjąć podejście oparte na modelu poczwórnej helisy na szczeblu transnarodowym, a zwłaszcza regionalnym i lokalnym. Wymagane jest wzmocnione zaangażowanie władz lokalnych – gmin i regionów – oraz partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w odpowiednich obszarach działania. W tym celu Komisja powinna zaprosić lokalne zainteresowane strony z sektora publicznego i prywatnego do udziału w konsultacjach w sprawie komunikatu oraz konkretnych obszarów działania – takich jak bezpieczeństwo i ochrona transportu, rybołówstwo, turystyka i energia, spójność społeczna i zrównoważenie środowiskowe (zob. także pkt 4.2.1 i 4.3).

1.5.4. „Niebieski wzrost”⁽²⁾ jest jedną z głównych strategii długoterminowych, w których dąży się do osiągnięcia celów strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Rybołówstwo i akwakultura, (eko)turystyka przybrzeżna, logistyka morska (o zwiększonym znaczeniu dla regionu śródziemnomorskiego ze względu na obecne wydarzenia geopolityczne i gospodarcze), biotechnologia morska, energia oceaniczna i górnictwo morskie zapewniają nowe wielowymiarowe możliwości dla przedsiębiorców.

(²) https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_pl.

1.5.5. Małe i bardzo małe przedsiębiorstwa, chałupnictwo i firmy rodzinne o tradycyjnych strukturach organizacyjnych, programach operacyjnych i działaniach stanowią podstawę lokalnych gospodarek na obydwu wybrzeżach basenu Morza Śródziemnego. W tym względzie programy tworzenia sieci kontaktów i współpracy dla małych producentów i mikroproducentów mogą także poprawiać odporność i konkurencyjność kosztową, zachowując jednocześnie bardzo potrzebne zróżnicowanie dostarczanych przez nie towarów i usług. W związku z tym EKES uważa, że oprócz innowacyjnej i technologicznie zaawansowanej przedsiębiorczości, co najmniej tak samo istotne jest także promowanie konkretnych, dobrze dostosowanych programów na rzecz tradycyjnej działalności gospodarczej, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej (zob. pkt 3.6, 3.7, 4.2.2, 4.2.3 i 4.2.4).

1.5.6. Jako że w nadchodzących latach ubóstwo i bezrobocie młodzieży mogą się pogłębić, w szczególności w krajach południowego regionu śródziemnomorskiego, istotne będzie zagwarantowanie lepszego dopasowania na rynku pracy. Jednak na pewno nie wystarczy to do zwalczania bezrobocia, zapewnienia spójności społecznej i zrównoważenia. W tym kontekście działania rozwojowe przedstawione w skrócie w pkt 1.5.5 mają zasadnicze znaczenie dla tworzenia nowych możliwości trwałego zatrudnienia i poprawy standardów życia na tym obszarze. Należy starannie planować takie działania rozwojowe we współpracy z lokalnymi instytucjami i organami. Ponadto te lokalne strategie polityczne stanowią najskuteczniejszy sposób odwrócenia czynników wypychających migracji – w związku z tym należy traktować je jako główny instrument na potrzeby radzenia sobie ze zwiększającymi się przepływami migracyjnymi oraz wynikającymi z nich problemami społeczno-ekonomicznymi na obydwu wybrzeżach, a także z powiązаныmi kwestiami bezpieczeństwa i ochrony oraz walką z przestępczością i terroryzmem (pkt 1.5.1).

1.5.7. W odniesieniu do rybołówstwa EKES uważa, że: (i) należy zwiększyć elastyczność Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w celu usunięcia barier między szczeblami administracji publicznej; oraz (ii) należy wzmocnić rolę Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego (GFCM) w celu odwrócenia wciąż niekorzystnych trendów dotyczących stad ryb wielu gatunków, w ścisłej współpracy i koordynacji z państwami regionu śródziemnomorskiego niebędącymi członkami UE (zob. także pkt 4.3.4 i 4.3.5).

2. Kontekst komunikatu

2.1. W listopadzie 2015 r. „Ministerialna konferencja dotycząca niebieskiej gospodarki”⁽³⁾ Unii dla Śródziemnomorza przyjęła deklarację na temat dalszego rozwoju niebieskiej gospodarki⁽⁴⁾ dzięki wzmocnieniu inwestycji w odpowiednie technologie, innowacje, wiedzę i umiejętności oraz dzięki zarządzaniu morskimi.

2.2. W październiku 2016 r. ministrowie spraw zagranicznych dialogu 5+5 – Algierii, Libii, Maroka, Mauretanii i Tunezji oraz Francji, Hiszpanii, Malty, Portugalii i Włoch – zachęcali do dalszych prac nad inicjatywą na rzecz zrównoważonego rozwoju niebieskiej gospodarki w ramach Unii dla Śródziemnomorza⁽⁵⁾.

2.3. Omawiany komunikat⁽⁶⁾ i towarzyszące mu ramy działania [SWD(2017) 130]⁽⁷⁾ wynikają z tej inicjatywy. Ich celem jest wykorzystanie możliwości i stawienie czoła wyzwaniom w regionie, który wymaga wielostronnej koordynacji i międzynarodowej współpracy wykraczającej poza granice Unii Europejskiej (UE).

2.4. Ponadto inicjatywa KE leżąca u podstaw tego komunikatu opiera się na długoletnim doświadczeniu w obszarze strategii dotyczących basenów mórz i strategii makroregionalnych – zob. na przykład strategia na rzecz regionu Oceanu Atlantyckiego, strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego oraz strategia UE na rzecz regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego⁽⁸⁾. Czerpie ona także korzyści z dialogu regionalnego dotyczącego niebieskiej gospodarki

⁽³⁾ Program „Ministerialnej konferencji dotyczącej niebieskiej gospodarki” Unii dla Śródziemnomorza, która odbyła się w dniu 17 listopada 2015 r., można znaleźć pod adresem http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/10/Agenda_UfM_Ministerial-on-Blue-Economy_MARE-D1.pdf.

⁽⁴⁾ Zob. http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf.

⁽⁵⁾ Zwięzły opis decyzji podjętych na posiedzeniu ministrów spraw zagranicznych w dniu 28 października 2016 r. można znaleźć pod adresem <http://ufmsecretariat.org/foreign-affairs-ministers-of-the-55-dialogue-discuss-pressing-regional-challenges-and-highlight-the-positive-contribution-of-ufm-activities-to-the-enhancement-of-regional-cooperation/>. Z historią „dialogu 5+5”, począwszy od 2003 r., można zapoznać się pod adresem http://westmediterraneanforum.org/wp-content/uploads/2013/09/131017_chronology5+51.pdf.

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/com-2017-183_en.pdf.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-130_en.pdf.

⁽⁸⁾ Informacje na temat trzech wspomnianych regionalnych strategii UE można znaleźć na następujących stronach: <http://www.atlanticstrategy.eu/> w odniesieniu do strategii na rzecz regionu Oceanu Atlantyckiego, <https://www.balticsea-region-strategy.eu/> w odniesieniu do strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego (EUSBSR) oraz <http://www.adriatic-ionician.eu/> w odniesieniu do strategii UE na rzecz regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego (EUSAIR).

w ramach Unii dla Śródziemnomorza (wspomianej powyżej), Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego⁽⁹⁾, Konwencji z Barcelony o ochronie środowiska morskiego i regionu przybrzeżnego Morza Śródziemnego⁽¹⁰⁾, a także agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030⁽¹¹⁾ i wysiłków podejmowanych w celu wdrożenia śródziemnomorskiej strategii zrównoważonego rozwoju⁽¹²⁾.

2.5. Ponadto wydźwięk omawianego komunikatu jest zgodny z toczącymi się na świecie dyskusjami naukowymi i społeczno-politycznymi. Niebieska gospodarka jest obecnie jednym z najważniejszych zagadnień – po pierwsze ze względu na znaczenie zasobów mórz i oceanów i odpowiedniego potencjału wzrostu gospodarczego związanego z morzem i oceanem, a po drugie, ponieważ zrównoważony rozwój mórz i oceanów stanowi główny parametr globalnej ochrony środowiska⁽¹³⁾.

2.6. W komunikacie dostrzega się potrzebę zwiększenia bezpieczeństwa i ochrony, zrównoważonego wzrostu gospodarczego i miejsc pracy oraz zachowania ekosystemów i bioróżnorodności w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego. Innymi słowy, komunikat ma stanowić wkład w promowanie zrównoważonego pod względem społecznym i środowiskowym rozwoju gospodarczego basenu morza, północnych i południowych obszarów przybrzeżnych, portów i miast stanowiących zintegrowany system na potrzeby mobilności ludzi i towarów, istotnie wykraczając poza istniejące braki ciągłości administracyjnej i politycznej. W tym celu nakreśla się w nim trzy obszary wyzwań:

2.6.1. *Bezpieczeństwo i ochrona w odniesieniu do działalności morskiej*: zgodnie z komunikatem w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego występują obszary zatorów komunikacyjnych, które będą narażone na zwiększone ryzyko wypadków transportowych ze względu na przyszłe wydarzenia geopolityczne i gospodarcze, takie jak dwukrotne zwiększenie szerokości Kanału Sueskiego. Z drugiej strony problemy w zakresie bezpieczeństwa już są bardzo istotne – co uwidacznia nielegalna migracja – i oczekuje się, że obecne tendencje społeczno-ekonomiczne i demograficzne wraz ze skutkami zmiany klimatu zwiększą obecny poziom konkurencji o zasoby oraz niestabilność geopolityczną.

2.6.2. *Wysokie bezrobocie osób młodych oraz starzejąca się siła robocza w sektorze morskim*: komunikat dostrzega dobrze znany paradoks dotyczący zatrudnienia, a mianowicie niewykorzystywaną siłę roboczą z jednej strony i wolne miejsca pracy z drugiej strony, koncentrujące się w szczególności w sektorach i branżach niebieskiej gospodarki. Komisja uważa, że obecna sytuacja wynika głównie, jeśli nie wyłącznie, z niedopasowania. W związku z tym skupia się na braku dialogu i współpracy między branżą a systemem edukacji.

2.6.3. *Zróznicowane i konkurujące ze sobą interesy na morzu*: według danych zaprezentowanych w komunikacie zachodnia część regionu śródziemnomorskiego posiada największą różnorodność biologiczną w całym basenie. Jednocześnie koncentruje się tam prawie połowa PKB regionu śródziemnomorskiego, głównie z działalności morskiej – turystyki, akwakultury, rybołówstwa i transportu – co prowadzi do zwiększającej się urbanizacji wybrzeży, nadmiernej eksploatacji stad, zanieczyszczenia mórz i ogólniejszym problemów związanych z ochroną przyrody. Biorąc pod uwagę transnarodowy charakter powiązanych interesów i poważne dysproporcje społeczno-ekonomiczne, czynniki te w pełni uzasadniają opinię przedstawioną w komunikacie, zgodnie z którą region ten to „miejsce presji gospodarczej, demograficznej i środowiskowej”.

2.7. W ujęciu ogólnym Komisja dostrzega, że istniejące ramy programów współpracy na obydwu wybrzeżach basenu morza nie okazały się wystarczająco skuteczne. W tym względzie inicjatywa jest ukierunkowana na istniejące potrzeby. Niemniej jednak jej powodzenie zależy od wielu ogólnych i szczegółowych zmian i dostosowań, z których wiele zostanie zaprezentowanych w kolejnych punktach.

3. Uwagi ogólne

3.1. EKES wspiera wysiłki Komisji podejmowane w celu skonsolidowania i rozwoju zrównoważonego pod względem środowiskowym łańcucha produkcji i konsumpcji, np. poprzez wykorzystanie czystych form energii do odsalania, bardziej ogólne promowanie efektywności energetycznej i czystej energii oraz propagowanie i wzmacnianie ekologicznych przewozów towarowych i żeglugi. Ma to szczególne znaczenie, biorąc pod uwagę ogromny potencjał działalności przedsiębiorczej w obszarze zainteresowania.

⁽⁹⁾ <http://www.fao.org/gfcm/en/>.

⁽¹⁰⁾ Konwencja o ochronie środowiska morskiego i regionu przybrzeżnego Morza Śródziemnego (konwencja barcelońska) została przyjęta w dniu 16 lutego 1976 r. przez Konferencję Pełnomocników Państw Nadbrzeżnych Regionu Śródziemnomorskiego w sprawie ochrony Morza Śródziemnego, która została zorganizowana w Barcelonie. Pierwotny tekst konwencji został zmieniony w dniu 10 czerwca 1995 r. (UNEP(OCA)/MED IG.6/7). Weszła ona w życie w dniu 9 lipca 2004 r.

⁽¹¹⁾ https://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf.

⁽¹²⁾ https://planbleu.org/sites/default/files/upload/files/smdd_uk.pdf.

⁽¹³⁾ Zob. „Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future” [„Ożywienie gospodarki Morza Śródziemnego – działania na rzecz zrównoważonej przyszłości”], sprawozdanie WWF przy wsparciu Boston Consulting Group, 2017 r., http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf.

3.2. Termin „niebieska gospodarka” odnosi się do zrównoważonego pod względem społecznym i środowiskowym rozwoju basenów mórz i obszarów przybrzeżnych, przeciwdziałającego istniejącym dysproporcjom i zapewniającego ochronę różnorodności kulturowej i biologicznej, co ma wyjątkowo istotne znaczenie w ujęciu historycznym i w kontekście przyszłości regionu śródziemnomorskiego. W tym względzie wybrane obszary działania wymienione w komunikacie – 1) bezpieczeństwo i ochrona przestrzeni morskiej; 2) inteligentna i odporna gospodarka; 3) lepsze zarządzanie morzem – chociaż mają duże znaczenie, mogą mieć ograniczający i nieskuteczny charakter w odniesieniu do potrzeb basenu. EKES sugeruje dalsze poszerzenie inicjatywy w obszarze różnorodności biologicznej i środków ochrony oraz komunikacji międzykulturowej, a także przyjęcie bardziej konkretnej strategii na rzecz wsparcia działań produkcyjnych na małą i bardzo małą skalę, na przykład w obszarze rybołówstwa itd.

3.3. Kwestie bezpieczeństwa na morzu, a zwłaszcza bezpieczeństwa i ochrony transportu morskiego, chociaż są bardzo ważne, nie mogą być ograniczone do zachodniej części regionu śródziemnomorskiego. Wręcz przeciwnie, historia geopolityczna i pogarszająca się obecnie sytuacja, wraz z rozprzestrzeniającym się kryzysem uchodźczym we wschodniej części basenu morza, wskazują na potrzebę przyjęcia całościowego podejścia do regionu śródziemnomorskiego w celu zajęcia się tymi kwestiami.

3.4. Odnosi się to także do pozostałych zdefiniowanych obszarów zainteresowania – zrównoważonego wzrostu gospodarczego, kwestii ochrony kultury i środowiska itd. Region śródziemnomorski nie powinien być dzielony na część zachodnią i wschodnią. Nawet jeśli trzeba tego dokonać ze względów administracyjnych i w ramach taktyki krótkoterminowej, w ujęciu długoterminowym planowanie strategiczne musi uwzględniać region jako całość.

3.5. EKES w pełni rozumie, że, biorąc pod uwagę zwiększone napięcia geopolityczne i zaostrzenie konfliktów we wschodniej części regionu śródziemnomorskiego, wszczęcie inicjatywy na rzecz zachodniej części regionu śródziemnomorskiego może stanowić łatwiejsze, bardziej realistyczne i szybsze do osiągnięcia podejście. Jeśli jednak z działań tych nie wyniknie analogiczna inicjatywa dla wschodniej części regionu śródziemnomorskiego, istnieje znaczne ryzyko, że ustanowione cele nie zostaną osiągnięte. Takie same problemy, jednak w warunkach o wiele większych napięć ze względu na sytuację geopolityczną, występują we wschodniej części regionu śródziemnomorskiego, dla którego należy zaplanować i zastosować analogiczne zasady i strategie polityczne.

3.6. Chociaż brak dialogu między branżą z jednej strony a środowiskiem akademickim oraz sektorem badań i rozwoju z drugiej strony może stanowić istotną kwestię przy zwalczaniu bezrobocia (zwłaszcza w ujęciu długoterminowym i w czasach wzrostu gospodarczego), koncentrowanie się tylko na tej kwestii jest niewydatnie jednostronne. Wręcz przeciwnie, obecny brak równowagi gospodarczej, którego głównym aspektem jest brak nowych wolnych miejsc pracy i duże bezrobocie, oraz zwiększające się dysproporcje społeczno-ekonomiczne w zachodniej części basenu Morza Śródziemnego należy rozważać w świetle utrzymującego się kryzysu systemowego w północnej części regionu oraz ogólnego braku gotowości do realizowania produktywnych inwestycji.

3.7. W przypadku gdy działalność gospodarcza jest ściśle powiązana z kwestiami ochrony, gdy występują (makro) ekonomiczne efekty zewnętrzne (kierowane popytem lub podażą) oraz gdy suma wolnych, indywidualnych wyborów generuje problemy w zakresie zrównoważenia społeczno-ekonomicznego i środowiskowego, istnieje zapotrzebowanie na skuteczne interwencje polityczne, które w czasach intensywnego umiędzynarodowienia muszą być dostosowywane pod względem międzynarodowym. Doktryna uwolnienia mechanizmów rynkowych nie jest wystarczająca w przypadkach nadmiernej eksploatacji stad, zanieczyszczenia mórz, nadmiernej urbanizacji i nieefektywnie rozwijających się aglomeracji, utrzymujących się kryzysów gospodarczych lub finansowych oraz zwiększających się dysproporcji międzyregionalnych i społecznych wewnątrz UE i poza jej terytorium.

3.8. W tym względzie zidentyfikowane braki w istniejących ramach kształtowania polityki w omawianym obszarze, które wynikają głównie z braku współpracy między różnymi krajami – komunikat odnosi się do nich podczas omawiania trzeciej grupy wyzwań i luk w zakresie zróżnicowanych i konkurujących ze sobą interesów – stanowią wyjątkowo ważny czynnik w rozwiązywaniu sporów środowiskowych i społeczno-ekonomicznych w regionie. Istniejące i przyszłe umowy dwustronne między sąsiadującymi państwami z UE i południowej części regionu śródziemnomorskiego powinny być skutecznie respektowane. Brak wspólnego, a tym samym silnego głosu UE w obszarze polityki zagranicznej nie jest tu pomocny, jednak z drugiej strony państwa na południowym wybrzeżu basenu powinny oczekiwać, że UE będzie ich głównym, jeśli nie jedynym, partnerem autentycznie zainteresowanym promowaniem wspólnych perspektyw dla zrównoważonego rozwoju i dobrobytu w regionie.

3.9. Oprócz obecnego braku współpracy międzynarodowej, kolejna potrzeba koordynowania polityki wynika z ogromu inicjatyw i platform o zbieżnej tematyce zainteresowania, co prowadzi do niejasności. Omawiany komunikat odnosi się na

przykład do unijnej strategii niebieskiego wzrostu i polityki morskiej⁽¹⁴⁾, Europejskiej strategii na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w turystyce przybrzeżnej i morskiej⁽¹⁵⁾, inicjatywy BLUEMED⁽¹⁶⁾ oraz inicjatywy niebieskiego wzrostu FAO⁽¹⁷⁾. Ponadto istnieją inne działania, które obejmują obydwie wybrzeża basenu, takie jak plan działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz plan działania w dziedzinie transportu regionalnego dla regionu Morza Śródziemnego⁽¹⁸⁾.

3.10. W świetle szerokiego zakresu istniejących inicjatyw o podobnym ukierunkowaniu EKES domaga się przeprowadzenia dogłębnej analizy porównawczej, która określi nakładające się obszary, umożliwiając wykorzystywanie inicjatyw w sposób oszczędzający zasoby i wzmacniający końcowe wyniki. Należy uważniej przeanalizować i uwzględnić najlepsze praktyki stosowane w innych makroekonomicznych strategiach (także w odniesieniu do Morza Bałtyckiego) i inicjatywach (takich jak inicjatywa na rzecz inteligentnych wysp)⁽¹⁹⁾.

3.11. Nierealistyczne wymogi, które ograniczają skuteczność europejskich programów w regionie śródziemnomorskim z jednej strony, a z drugiej strony biurokracja wynikająca ze strachu przed nieodpowiednim wydatkowaniem unijnych środków finansowych, a także przypadki korupcji i nieskuteczności w części administracji publicznej na obydwu wybrzeżach basenu skutkowały poważnymi uchybieniami w wykorzystywaniu obecnych europejskich funduszy dla regionu śródziemnomorskiego.

3.12. Z drugiej strony Unii dla Śródziemnomorza nie udało się jeszcze odegrać oczekiwanej roli pomimo ogłoszenia różnych projektów. W związku z tym jej interwencje w regionie powinny zostać dodatkowo wzmocnione. Inicjatywy na rzecz niebieskiej gospodarki mogłyby mieć ogromne znaczenie dla ogólnego dobrobytu, jednak muszą być one skutecznie powiązane z istniejącymi strukturami i ramami.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Bezpieczniejsza i lepiej chroniona przestrzeń morską

4.1.1. Komunikat skupia się na dwóch szczególnych obszarach interwencji: 1) współpracy między służbami straży przybrzeżnej oraz 2) wymianie danych i współpracy administracyjnej w celu zwiększenia zdolności w zakresie reagowania na zanieczyszczenia morza spowodowane przez wypadki oraz ich zwalczania.

4.1.2. EKES uważa, że kluczowe znaczenie ma wzmocnienie tworzenia sieci kontaktów, a tym samym współpracy między lądowymi i morskimi służbami straży granicznej oraz organami kontroli na obydwu wybrzeżach i że powinno się to odbywać z pomocą Frontexu. Systematyczna wymiana i analiza informacji przez ponadnarodowe centrum analizy danych także jest konieczna w celu odniesienia sukcesu w walce z przestępczością i terroryzmem. Niemniej należy dokładnie rozważyć zasady dobrego rządzenia oraz prawa człowieka, zarówno indywidualne, jak i grupowe, w szczególności biorąc pod uwagę negatywne doświadczenia poszczególnych systemów prawnych.

4.1.3. EKES uważa, że te dwa dobrze zdefiniowane podejścia stanowią skuteczny sposób rozwiązania problemu bezpieczniejszej i lepiej chronionej przestrzeni morskiej. Należy jednak udoskonalić analizę podstawowych celów ilościowych na potrzeby ciągłego monitorowania i oceny tego priorytetu, a także podjąć wysiłki na rzecz koordynacji i współpracy z instytucjami globalnymi i transnarodowymi, takimi jak IMO⁽²⁰⁾.

4.2. Inteligentna i odporna niebieska gospodarka

4.2.1. EKES wyraża rozczarowanie faktem, iż partnerzy społeczni i organizacje społeczeństwa obywatelskiego są w komunikacji niewystarczająco reprezentowani lub zostali zupełnie pominięci, chociaż instytucje te mogą być niezwykle pomocne w planowaniu, a także wdrażaniu konkretnych strategii politycznych i programów ze względu na swoje doświadczenie w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych oraz potwierdzoną zdolność do bezpośredniego reagowania na problemy społeczno-ekonomiczne i do ich rozwiązywania.

⁽¹⁴⁾ Zob. na przykład najnowsze sprawozdanie w sprawie strategii niebieskiego wzrostu – SWD(2017) 128 final – pod adresem https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-128_en.pdf.

⁽¹⁵⁾ COM/2014/086 final.

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/content/bluemed-initiative-blue-growth-and-jobs-mediterranean_en.

⁽¹⁷⁾ Dalsze informacje na temat inicjatywy niebieskiego wzrostu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa można znaleźć pod adresem <http://www.fao.org/3/a-mk541e/mk541e02.pdf>.

⁽¹⁸⁾ Zob. <http://www.unep.org/ourplanet/june-2017/unep-publications/regional-action-plan-sustainable-consumption-and-production> i https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/themes/international/european_neighbourhood_policy/mediterranean_partnership/docs/rtap2014_2020_en.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.smartislandsinitiative.eu/en/index.php>.

⁽²⁰⁾ <http://www.imo.org/en/Pages/Default.aspx>.

4.2.2. Ubóstwo i bezrobocie młodzieży mogą ulec zwiększeniu w nadchodzących latach z powodu zmiany klimatu, która będzie wywierać szczególny wpływ na warunki panujące w państwach południowej części regionu śródziemnomorskiego. Komisja we współpracy z władzami lokalnymi i partnerami społecznymi powinna podejmować działania rozwojowe na szczeblu lokalnym – np. zachęty dla MŚP, wsparcie na rzecz chałupnictwa, specjalne działania w celu wspierania sektora pierwotnego oraz promowania lokalnych produktów rolnych i produktów rybołówstwa na europejskich rynkach itd. – wraz z odpowiednim udoskonaleniem lokalnego kształcenia i szkolenia zawodowego w celu poprawy warunków życia mieszkańców i zapobiegania migracji. Niebieska gospodarka może zapewniać przyzwoite dochody tysiącom rodzin prowadzącym w dziedzinie połowiania, ochrony i dostawy produktów rybołówstwa nowoczesne biznesy na małą skalę, lecz o wysokiej jakości.

4.2.3. Firmy rodzinne oraz małe i bardzo małe przedsiębiorstwa o tradycyjnych strukturach organizacyjnych, programach operacyjnych i działaniach stanowią podstawę lokalnych gospodarek na obydwu wybrzeżach basenu Morza Śródziemnego, w szczególności w sektorach i branżach stanowiących niebieską gospodarkę. Z tego względu EKES uważa, że oprócz inicjatyw wspierających innowacyjną i technologicznie zaawansowaną przedsiębiorczość, co najmniej tak samo istotne jest także promowanie programów na rzecz tradycyjnej działalności gospodarczej.

4.2.4. W tym kontekście EKES przekonuje, że należy wzmocnić drugą grupę działań w ramach tego priorytetu dotyczącą rozwoju klastrów morskich. Programy tworzenia sieci kontaktów i współpracy dla małych producentów i mikroproducentów mogą poprawiać odporność i konkurencyjność kosztową, zachowując jednocześnie bardzo potrzebne zróżnicowanie dostarczanych przez nie towarów i usług. Z drugiej strony tworzenie klastrów może być skuteczne w konkretnych sektorach, w których zasadnicze znaczenie ma koncentracja kapitału – takich jak energia odnawialna i przewozy towarowe. Niemniej jednak EKES uważa pomysły dotyczące rozwoju klastrów, tworzenia inkubatorów i promowania planów biznesowych za pośrednictwem usług aniołów biznesu za raczej przedwczesne, nawet w przypadku bardziej zaawansowanych gospodarek w UE, co wskazuje na potrzebę zaplanowania dobrze sprecyzowanych usług wsparcia, w szczególności dla małych producentów, rzemieślników i handlowców na południowym wybrzeżu basenu.

4.2.5. Ponadto, zgodnie z czwartym strategicznym priorytetem wspomnianego wcześniej opublikowanego niedawno sprawozdania WWF w sprawie żywienia gospodarki w Morzu Śródziemnym, można i trzeba przekierowywać finansowanie ze środków publicznych i prywatnych na uwolnienie potencjału zasobów naturalnych tych obszarów. Może to generować przychody za pośrednictwem takich mechanizmów finansowania obniżki emisji dwutlenku węgla, jak płatności za usługi ekosystemowe (PES) ⁽²¹⁾, a zarazem uwzględniać społeczne i środowiskowe elementy zrównoważonego rozwoju. Przykładowo skupiska trawy morskiej w Morzu Śródziemnym są jednymi z najbardziej skutecznych systemów pochłaniania dwutlenku węgla, co oznacza, że publiczne i prywatne inwestycje w tym kierunku mogłyby łączyć wzmocnienie lokalnego wzrostu gospodarczego z wkładem w globalną strategię dotyczącą klimatu.

4.3. Lepsze zarządzanie morzem

4.3.1. Aby z powodzeniem zrealizować pierwszą grupę działań – planowanie przestrzenne i zarządzanie strefą przybrzeżną – należy przyjąć podejście oparte na modelu poczwórnej helisy ⁽²²⁾. Wymagane jest wzmocnione zaangażowanie władz lokalnych: gmin i regionów, środowiska akademickiego oraz sektora badań i rozwoju, partnerów społecznych, a także organizacji społeczeństwa obywatelskiego w odpowiednich obszarach działania ze względu na ich większą wiedzę na temat lokalnych warunków społeczno-ekonomicznych i środowiskowych oraz ich elastyczność administracyjną.

4.3.2. W tym względzie zorganizowane interesy gospodarcze i społeczne mogą i powinny odegrać decydującą rolę w rozwoju społeczno-ekonomicznym regionu śródziemnomorskiego. Komisja we współpracy z Unią dla Śródziemnomorza powinna zaprosić zainteresowane strony z sektora prywatnego do udziału w konsultacjach na temat komunikatu, gwarantując ich rzeczowy wkład w planowanie, a tym samym skuteczniejsze zaangażowanie we wdrażanie odpowiednich programów i działań. W odniesieniu do rybołówstwa należy przyjąć środki w celu wzmocnienia programów opartych na wspólnym zarządzaniu poprzez zapewnienie skutecznego angażowania zainteresowanych stron w proces decyzyjny.

4.3.3. Należy zwrócić uwagę na brak współpracy między europejskimi i pozaeuropejskimi państwami w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego, w szczególności w odniesieniu do kwestii bezpieczeństwa i imigracji, które wpływają na rozwój gospodarczy.

⁽²¹⁾ Płatność za usługi ekosystemowe występuje wówczas, gdy beneficjent lub użytkownik usługi ekosystemowej dokonuje płatności bezpośredniej lub pośredniej podmiotowi świadczącemu tę usługę. W przypadku basenu Morza Śródziemnego można by też przewidzieć płatności PES jako środowiskowe uzasadnienie przekazania środków z wybrzeży północnych na południowe.

⁽²²⁾ Zob. pod adresem <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/quadruple-helix.pdf>.

4.3.4. Rybołówstwo stanowi kluczowy czynnik działalności gospodarczej w regionie śródziemnomorskim oraz drugie pod względem znaczenia źródło dobrobytu, po turystyce. EKES zgadza się, że istnieje potrzeba zaplanowania szczególnych działań w tej branży – w rodzaju tych określonych w czwartej grupie działań w ramach tego priorytetu. Program powinien mieć na celu ograniczenie przełowienia oraz rozwijanie usług wsparcia i finansowania w celu zapewnienia przetrwania tradycyjnego łodziowego rybołówstwa przybrzeżnego i równoległego rozwoju społeczności nadbrzeżnych. Aby usunąć bariery między szczeblami administracji publicznej podczas określania skutecznych inicjatyw, trzeba zwiększyć elastyczność EFMR⁽²³⁾.

4.3.5. EKES uważa, że należy wzmocnić rolę Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego (GFCM) w celu zapewnienia przyjęcia koniecznych, spójnych i kompatybilnych środków administracyjnych ukierunkowanych na odwrócenie niekorzystnej sytuacji dotyczącej stad ryb, w ścisłej współpracy i koordynacji z państwami regionu śródziemnomorskiego niebędącymi członkami UE.

4.4. EKES wielokrotnie wskazywał, że polityka i programy na rzecz regionu śródziemnomorskiego wdrażane w okresie ostatnich dwudziestu lat przyniosły niezadowalające wyniki i skutkowały niewykorzystaniem ogromnych kwot środków finansowych ze względu na różne stanowiska i brak skutecznej koordynacji między odpowiedzialnymi instytucjami wspólnotowymi a rządami krajowymi i administracjami publicznymi w państwach regionu śródziemnomorskiego niebędących członkami UE. Pilnie potrzebne jest silne wsparcie i pomoc techniczna w tym względzie w celu zwiększenia stopnia zgodności instytucji spoza UE z wymogami europejskiego finansowania, jak również większa zdolność adaptacji ze strony Komisji.

4.5. Skuteczne wdrażanie działań ustanowionych w komunikacie jest szczególnie zagrożone przez uciążliwą biurokrację, co jasno wynika z rozdziału „Zarządzanie i wdrażanie”, ale także przez zaangażowanie zupełnie różnych instytucji o odmiennych strukturach i podejściach, takich jak posiedzenia ministerialne, Komisja, Unia dla Śródziemnomorza itd. Wymagany jest plan operacyjny nakreślający poszczególne instrumenty organizacyjne/administracyjne oraz wyraźnie wyodrębnione role.

4.6. EKES uważa, że należy natychmiast utworzyć grupę zadaniową ds. niebieskiej gospodarki wraz z jasnym planem działania i kompetencji, powiązaną z grupami roboczymi Unii dla Śródziemnomorza. Grupa zadaniowa powinna dysponować konieczną elastycznością, aby szybko reagować na sytuacje nadzwyczajne – katastrofy naturalne i ekologiczne itd. – ale także w celu realizacji konkretnych zadań i obowiązków. EKES jest ostrożny w swojej ocenie skuteczności grupy zadaniowej, która będzie zależeć od jej członków oraz bezpośredniego zaangażowania instytucji Unii Europejskiej i rządów krajowych państw niebędących członkami UE. W związku z tym EKES uważa, że grupa zadaniowa powinna być od początku starannie zaprojektowana i powinna dysponować dobrze zdefiniowanym schematem organizacyjnym oraz skutecznym systemem procesów i procedur, a także umiejętnie opracowanym, konkretnym planem biznesowym.

Bruksela, dnia 6 grudnia 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²³⁾ Więcej informacji można uzyskać pod adresem https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_pl.